

**MODELING OF PREPARATION SHIP ENGINEERS AS A MEANS OF COMPETENCE
APPROACH TO TRAINING IN MARITIME COLLEGES**

The article considers the relevance of the implementation process of preparing the ship engineers by means of modular training. Presented predictive model of the learning process. Analyzed the problematic issues in the study of physics maritime colleges.

Key words: competence, competence approach, Tuning project, model, modular training

УДК 378

Денисенко В.В.

**ОПТИМІЗАЦІЯ ВЗАЄМИН ВИКЛАДАЧА І СТУДЕНТА ЯК ЧИННИК
СТАНОВЛЕННЯ ОСОБИСТОСТІ МАЙБУТНЬОГО ПЕДАГОГА**

У статті висвітлюється проблема оптимізації взаємин викладача і студента як важливого чинника становлення особистості майбутнього педагога в умовах ВНЗ. Підготовка висококваліфікованого фахівця здійснюється як наскрізна, послідовна, цілісна система: учень – студент – фахівець (бакалавр, спеціаліст, магістр).

Ключові слова: оптимізація, взаємини "викладач-студент", становлення особистості студента.

Підготовка компетентних фахівців, здатних забезпечити перехід від індустріального до інформаційно-технологічного суспільства через новаторство у навчанні, вихованні та науково-методичній роботі є метою сучасної вищої освіти. Наголос все більше робиться на якості освіти, універсальності підготовки випускника та його адаптованості до ринку праці, а також на особистісну орієнтованість навчального процесу, його інформатизацію. Необхідність цих процесів диктується європейською орієнтацією України загалом та прагненням увійти до європейського освітнього, культурного й наукового простору зокрема. Питання взаємодії викладача та студента в умовах навчально-виховного процесу ВНЗ розглядаються науковцями з психолого-педагогічних позицій (О.Дубасенюк, С.Єлканов, Н.Кичук, В.Клименко, Н.Кузьміна, Ж.Таланова, Л.Хомич та ін.).

Метою статті є визначення основних компонентів оптимізації взаємин викладача і студента та обґрунтування шляхів становлення особистості майбутнього педагога в умовах вищого навчального закладу.

Україна чітко визначила орієнтир на входження в освітній, культурний і науковий простір Європи, здійснює модернізацію освітньої діяльності в контексті європейських вимог [3, с.9].

Головним завданням вищих навчальних закладів є надання майбутнім фахівцям системи знань, умінь та навичок, що гарантують виконання ними на виробництві своїх функціональних обов'язків, а також забезпечення культурного і духовного розвитку особистості кожного студента, виховання молодих людей у дусі найкращих людських цінностей. Тому процеси навчання та виховання нероздільні, повинні бути послідовними і безперервними [6, с.23].

Підготовка, професійна освіта і післядипломне удосконалення педагога нового покоління не можливі без усвідомлення ним цілісного образу світу. В цьому становленні відбувається визначення особистістю пріоритетних світоглядних позицій. З професійно-педагогічної точки зору в цілісному баченні світу для сучасного викладача суттєвим є гуманне ставлення до студента, сприйняття розвитку його особистості, спрямованість на студентські потреби і інтереси і відповідно перетворення педагогічного процесу в особистісно-орієнтований [3, с.31].

Становлення творчої особистості студента – основна мета педагогічної діяльності викладача нашого часу. Підготовка висококваліфікованого фахівця здійснюється як наскрізна, послідовна, цілісна система: учень – студент – фахівець (бакалавр, спеціаліст, магістр). Тому завданням нинішнього дня для педагога є допомога студентові в організації навчальної і інших видів діяльності та чітке розмежування тих видів навчальних робіт, які виконуються в аудиторії та у позааудиторний час. Викладачі відмічають труднощі у спілкуванні з молоддю й не замислюються над тим, а чи просто студентам взаємодіяти з викладачами, батьками. Педагоги бачать студентів з висоти свого професійного статусу, років, життєвих позицій, досвіду, моральних цінностей, яких набули з досвідом. Відчувши себе в ролі вихователя, забувається, що студент знаходиться у суперечливому віці становлення особистості, коли дуже важливо, хто знаходиться поряд з тобою. Виховувати студентів викладачам необхідно, насамперед, власним прикладом.

Аналіз результатів наукових досліджень свідчить про те, що сьогодні у системі цінностей студентської молоді відбуваються суттєві зрушення. У значній кількості студентів спостерігається негативне ставлення до навчальної, громадської та й будь-якої іншої суспільно-корисної діяльності [6, с.24]. Такий стан зумовлений насамперед зниженням мотивації до такої діяльності у попередні роки та невисоким рейтингом більшості професій у їх суспільній ієрархії. Тому, виховна робота серед студентів в цілому повинна бути системною, наповненню пошуком нових підходів та форм і структурно об'єднана в систему цілеспрямованих заходів.

Виховна сила особистості педагога полягає в тому, наскільки органічно зливаються в ньому викладач і вихователь. Якщо говоримо: школа, технікум, ВНЗ виховують знаннями, то ця виховна сила знань криється насамперед в особі вчителя – викладача. Викладачу-педагогу потрібно бути закоханим у свій предмет, любити дітей, бути інтелігентною, інтелектуальною людиною, розвиненим, здібним, гуманним, працьовитим, фізично здоровим, без шкідливих звичок, з високою мораллю та іншими позитивними якостями.

Особливістю виховної роботи сьогодні є те, що молодь живе в складних умовах реформування України, яка орієнтується на ринкову модель розвитку, що змушує розраховувати виключно на свої власні сили. Тому необхідно виховати такі якості особистості, як самостійність, незалежність у поведінці, судженнях, здатність до творчого мислення, самостійної творчої поведінки [3, с.144].

Говорячи про виховну роботу, звертається увага професорсько-викладацького складу на те, що для виховання молоді дуже важливим є, хто саме виховує, тобто особистість викладача і наставника, його зовнішній вигляд, культура, ерудиція, професіоналізм, доброзичливість, чесність, порядність, відношення до своїх обов'язків, вміння передати знання та заохотити студентів до набуття і постійного поповнення знань, демократизм, повага до особистості. Чим в більшій мірі кожен викладач буде виявляти у спілкуванні зі студентами ці якості, тим вагомішими будуть досягнення у виховній та навчальній роботі. Необхідно, щоб кожна лекція, практичне чи семінарське заняття мали виховну спрямованість, сприяли засвоєнню загальнолюдських норм моралі, виховувати почуття патріотизму, громадянської та національної гідності, активну життєву позицію [8, с.86].

Взаємини викладачів і студентів повинні бути демократичними, спрямованими на ділове співробітництво в здійсненні основних цілей навчання у ВНЗ. Викладачі повинні добре розумітися в психології студентів, знати їхні особливості, спрямовувати всю свою діяльність на виховання й розвиток студентів у процесі навчання [4, с.228]. Від педагога-вихователя вимагається дуже багато. В усі часи справжній педагог віддавав свою душу, щире серце, знання майбутньому державі – молоді.

Отже, роль педагога у вихованні особистості величезна. Для підвищення ефективності педагогічної освіти, головним завданням якої є формування майбутнього вчителя, забезпечення сприятливих умов для його особистісного зростання й професійного становлення, важливо активізувати розвивальний потенціал гуманістичної педагогічної взаємодії.

Характер взаємин викладача і студентів повинен бути виключно діловим, становити собою цілеспрямовану взаємодію, спрямовану на ефективне здійснення цих цілей. Ці взаємини й взаємодія повинні ґрунтуватися на взаємній повазі й розумінні спільності цілей діяльності як викладача, так і студента. Взаємини викладача й студентів зовсім не повинні бути фамільярними, деяку межу в стосунках із викладачем студенти не повинні переступати, маючи на увазі авторитет і вік викладачів. Водночас і викладачі не повинні бути на "ти" зі студентами [1, с.97].

Особистість студента, що навчається, привласнює знання своєю пізнавальною діяльністю. Передача знань, опосередковуючись власною діяльністю індивіда, формує його психічні, особистісні та професійні якості. Характер цих якостей у педагога зумовлюється характером навчально-виховного процесу вищого навчального закладу.

Студенти знаходяться в статусно-рольовій залежності від викладачів, а тому при виявленні взаємних оцінних ставлень важливо запобігати прояву упереджених суджень, "соціально очікуваних" відповідей. Громадянську спрямованість навчально-виховному процесові надає громадянсько-орієнтована комунікативна взаємодія викладача і студента. Для того, щоб така взаємодія була ефективною, педагогові треба бути для студентів референтною особою. Це означає, що студенти не лише одержують від нього певну інформацію, але й засвоюють його оцінку з позицій громадянськості [2, с.36].

В юнацькому віці студенти, виступаючи вже як суб'єкт громадянського виховання, співвідносять власні громадянські орієнтації з подібними ж орієнтаціями викладача і якщо їх збіг зафіксовано, особа викладача стає для них значущою та референтною. При цьому студенти вже добре розрізняють, де викладач просто транслює матеріал, з відповідною громадянською наповненістю, а де він виступає з власною авторською громадянською позицією. Щоб легше відбувався збіг подібних орієнтацій між студентами та викладачами, не повинно не існувати відстані між трансльованими педагогом поняттям і особистою його громадянською позицією. Студент ніби перевтілюється і завдяки цьому здобуває ту систему знань про людські цінності, які допомагають йому сформуванню виховний ідеал і керуватися ним в своєму становленні, як особистості й громадянину.

Характер взаємин викладача зі студентами визначається основними цілями педагогічної діяльності викладача та мірою їх узгодженості з цілями навчально-професійної діяльності студентів [7, с.118]. Цими цілями є:

- 1) організація й керівництво процесом оволодіння студентами програмними професійними знаннями, уміннями й навичками з вибраного напряму підготовки, спеціальності;
- 2) забезпечення студентів всією необхідною для досягнення першої мети інформацією, наочними посібниками та іншими навчальними засобами;
- 3) проведення навчального процесу таким чином, щоб він сприяв максимально можливому розвитку загальних психологічних і особливо розумових (у контексті своєї спеціальності) здібностей;
- 4) організація, керівництво й здійснення навчального процесу, спрямованого на виховання кожного студента як високоморальної, творчої, активної й соціально зрілої особистості".

У взаєминах із викладачами відбувається професійно-рольова ідентифікація студента, яка пов'язана з формуванням професійного аспекту його "Я-концепції", набуттям професійної ідентичності, засвоєнням гуманістичних цінностей, виробленням відповідних професійно-педагогічних настанов. Відображаючи професійні дії і вчинки викладачів, майбутній фахівець збагачує та коригує (нерідко підсвідомо) власне уявлення про модель діяльності. Механізмом цього є ідентифікація студента з викладачем, ступінь якої залежить від ставлення до педагога.

Оптимізація взаємин у системі "студент-викладач" передбачає активізацію міжособистісної соціальної перцепції, підвищення рівня психологічної культури суб'єктів взаємодії; формування прихильного ставлення один до одного через розширення неофіційної

(міжособистісної) системи стосунків у позааудиторний час; запровадження в навчальний процес активних методів навчання, забезпечення сприятливих психологічних умов проходження студентами педагогічної практики.

Оптимальними є педагогічно доцільні взаємини викладачів і студентів, які сприяють самоствердженню особистості й розвитку студента як майбутнього вчителя; створюють атмосферу психологічної захищеності, зниження внутрішнього емоційного напруження; формують позитивне взаємне оцінювання один до одного; передбачають взаємообмін окремими рольовими функціями в дидактичній взаємодії; забезпечують активну участь і співтворчість у спільній навчально-професійній і науково-пошуковій діяльності тощо.

Особливо важливе значення для формування оптимальних взаємин є рівень психологічної культури й компетенції учасників педагогічної взаємодії як складовою загальної й професійної їх культури. Наукове підґрунтя щодо формування особистості конче потрібно реформувати і вдосконалювати. Досить серйозно повинні бути взяті до уваги новітні технології виховного процесу, вони мають гармонійно поєднуватися з навчанням для того, щоб дійсно підготувати людину, яка зможе успішно конкурувати на ринку праці, людину, яка буде мати глобальне мислення, але яка, водночас, є патріотом своєї країни. Саме на таку особистість повинна бути покладена велика відповідальність за майбутнє України, і таке майбутнє закладається зараз, не тільки в школі, але й у вищих навчальних закладах [3].

Отже, взаємини викладачів і студентів як особливий феномен і важлива складова цілісного педагогічного процесу вищого навчального закладу характеризуються особливістю змісту та динаміки, механізмами впливу на становлення особистості майбутнього вчителя, його професійне зростання. Під взаєминами "викладач-студент" ми розуміємо цілеспрямовану взаємодію суб'єктів педагогічного процесу, яка детермінована метою й завданнями спільної навчально-професійної діяльності, визначається як загальними психологічними механізмами, так і чітко визначеними соціально-рольовими функціями партнерів, особливостями й закономірностями педагогічного спілкування в умовах вищого педагогічного навчального закладу.

Саме взаємини викладачів і студентів навчального закладу становлять собою динамічну систему, компонентами якої є: 1) мотиваційний (інтерес до партнера й потреба в стосунках із ним; 2) когнітивний (сприйняття й оцінка іншого; рефлексія стосунків і усвідомлення їх труднощів; уявлення про оптимальні взаємини); 3) емоційний (задоволеність стосунками, які склалися; взаємні оцінні ставлення партнерів; відчуття психологічної захищеності, комфортності чи напруженості, тривожності); 4) поведінковий (тип взаємин і стиль педагогічного спілкування; спосіб поведінки в конфліктній ситуації; засоби коригування взаємин і взаємовпливу). Вони можуть діагностуватися за емпіричними показниками (задоволеність – незадоволеність; наявність потреби в поглибленні й розширенні стосунків–уникнення взаємних контактів; ідентифікація з партнером як майбутнім колегою – протиставляння себе іншому; висока соціальна рефлексія – нездатність проаналізувати й правильно оцінити стан взаємин; гуманістичні настанови щодо іншого–авторитарний підхід) і класифікуватися як гармонійні (високого рівня розвитку), невизначені (середнього рівня) і деструктивні (низького рівня) [5, с.29].

Особливістю динаміки взаємин "викладачі – студенти" є висока індивідуальна варіативність і статусно-рольова відмінність. Вони посідають різне місце в системі цінностей викладача й студента (викладачі надають їм більшого значення в педагогічному процесі, тоді як для студентів вони мають більшу особистісну значущість і через це викликають сильніше переживання). Ця тенденція посилюється від першого до випускного курсів, при цьому потреба викладачів у розширенні та поглибленні стосунків часто не підтримується студентами через їх формальність і жорстку регламентацію навчальними цілями й завданнями. Найбільше повні й правильні уявлення один про одного, адекватна оцінка стосунків формуються в умовах творчого ділового співробітництва.

Гармонійні стосунки з викладачем стимулюють пізнавальну активність і інтелектуальну ініціативу студентів на заняттях; підвищують інтерес до професійного

навчання; сприяють формуванню професійної спрямованості майбутніх учителів, зміцнюють їх зацікавленість педагогічною діяльністю; сприяють виробленню й трансформації власної моделі професійно-педагогічної поведінки; підвищують формуючий аспект педагогічної практики. Натомість, деструктивні взаємини – можливе джерело підвищення особистісної тривожності студента, ситуативний рівень якої залежить від того, якому типу педагогічного спілкування він надає перевагу та як він оцінює свої стосунки з викладачем.

Психологічним механізмом впливу стосунків "викладач – студент" на особистість студента є ідентифікація його з викладачем. Це допомагає йому набутися професійної ідентичності: зміцнити професійно-педагогічну спрямованість, підвищити професійну самооцінку, засвоїти професійно-рольові цінності. Особливо важливе значення взаємин студента з викладачами для формування гуманістичних орієнтацій й способів поведінки майбутнього фахівця, почуття власної гідності та прийняття самоцінності іншої людини, педагогічного оптимізму та співчуття, розуміння дитини, здатності відгукнутися на її проблеми й радощі та бути готовим надати їй своєчасну допомогу і підтримку.

Взаємини в системі "студент-викладач" залежать від загального морально-психологічного клімату у вищому навчальному закладі, організації цілісного педагогічного процесу в ньому на основі включення всіх суб'єктів у спільну навчально-виховну, професійну діяльність.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Елканов С.Б. Основы профессионального самовоспитания будущих учителей: Учеб. пособ. для студентов пединституты [текст] /С.Б.Елканов. – М.: Просвещение, 1989.- 189 с.
2. Кичук Н.В. Формування творчої особистості вчителя [текст] /Н.В.Кичук. – К.: Либідь, 1991. – 96 с.
3. Кремінь В.Г. Освіта і наука в Україні – інноваційні аспекти [текст] / В.Г.Кремінь. – Київ: Грамота, 2005. – 448 с.
4. Клименко В.В. Психологія творчості [текст] / В.В.Клименко. – Київ, 2006. – 479с.
5. Кузьмина Н.В. Психологическая структура деятельности учителя [текст] /Н.В.Кузьмина. – Гомель, 1976. – 57 с.
6. Таланова Ж. Стан і проблеми участі України у Болонському процесі [текст] / Ж. Таланова // Вища освіта України. – 2010. – №2. – С. 22-27.
7. Технології професійно-педагогічної підготовки майбутніх учителів: Навч. посіб.: Ч. I.: Технології загально педагогічної підготовки майбутніх учителів [текст] /За заг. ред. д. пед. н. О.А.Дубасенюк. – Житомир: ЖДПУ, 2001. – 267с.
8. Хомич Л.О. Професійно-педагогічна підготовка вчителя початкових класів [текст] /Л.О.Хомич. – К., 1987. – 164 с.

Денисенко В.В.

ОПТИМИЗАЦИЯ ВЗАИМООТНОШЕНИЙ ПРЕПОДАВАТЕЛЯ И СТУДЕНТА КАК ФАКТОР СТАНОВЛЕНИЯ ЛИЧНОСТИ БУДУЩЕГО ПЕДАГОГА

Статья раскрывает проблему оптимизации взаимоотношений преподавателя и студента как важного фактора становления личности будущего педагога в условиях вуза. Подготовка высококвалифицированного специалиста осуществляется как сквозная, последовательная, целостная система: ученик – студент – специалист (бакалавр, специалист, магистр).

Ключевые слова: оптимизация, взаимоотношения "преподаватель-студент", становление личности студента.

Denysenko V.V.

OPTIMIZATION OF RELATIONSHIPS PROFESSOR AND STUDENT AS A FACTOR OF PERSONALITY FUTURE TEACHER

The article deals with the problem of optimizing the relationship of teacher and student as an important factor in the formation of the personality of the future teacher in the conditions of high

school. Training highly qualified specialists carried out as continuous, consistent, integrated system, student – student – Specialist (Bachelor, Specialist, Master).

Key words: optimization, relations "teacher-student", becoming individual student.

УДК [378:373.3.011.3-051]:37.015.31

Дуднік А.О.

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ ДО ОРГАНІЗАЦІЇ ГРУПОВИХ ФОРМ ПІЗНАВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

У статті розглянуто педагогічні умови підготовки майбутніх учителів початкової школи до організації групових форм пізнавальної діяльності, визначено сутність поняття "форма організації навчання", окреслено вимоги щодо підвищення ефективності групової діяльності учнів.

Ключові слова: підготовка майбутніх учителів, групові форми навчання, педагогічні умови.

Реформування концептуальних, структурних і організаційних засад освіти України вимагає підготовки педагогічних кадрів, здатних до роботи в нових соціально-економічних, політичних умовах. Останнім часом здійснюються активні пошуки нових педагогічних технологій підготовки майбутніх спеціалістів, які зорієнтовані на забезпечення діяльнісного підходу, створення умов для розвитку і формування в майбутніх фахівців ініціативи, самостійності, творчості, компетентності та відповідальності. У сучасній педагогіці існує багато різноманітних форм і методів інноваційного навчання, спрямованих на якісне засвоєння знань учнями та студентами, розвиток їх розумової діяльності, виявлення умінь і навичок критичного осмислення проблем, набуття досвіду самостійного опрацювання навчального матеріалу, пошукової роботи, набуття якостей, які стануть у нагоді в подальшому розвитку самоосвіти і самореалізації. У зв'язку з цим досить актуальною є проблема видів і форм навчання та їх місця в організації навчально-виховного процесу.

Сучасна педагогічна наука акцентує на нагальній проблемі підготовки педагогів, спроможних до швидкої адаптації в умовах постійної інформаційної навантаженості в системі соціальних знань. Це питання у своїх теоретичних працях розглядали А. Алексюк, А. Богуш, В. Бондар, М. Євтух, Т. Ільїна, Л. Кондрашова, А. Кузьмінський, Н. Ничкало, О. Пехота, О. Плахотник, О. Пометун, О. Савченко, В. Сластьонін, Б. Федоришин, О. Щербаков та ін. Аналіз вітчизняної та зарубіжної психолого-педагогічної літератури засвідчує, що відбір і структурування змісту середньої і вищої освіти – одна з найскладніших, визначальних проблем у контексті якості освіти відповідно до вимог часу [1, с. 2].

Груповим формам пізнавальної діяльності присвячені роботи В. Дьяченка, Р. Кузіне, С. Кушнірук, Х. Лійметса, Ю. Мальваного, Н. Савельєвої, І. Чередова, С. Френе й ін. На думку О. Малихіна, залучення до групових форм пізнавальної діяльності є запорукою плідного й позитивного переходу від виховання й освіти до самовиховання й самоосвіти [8, с. 81].

Разом із тим недостатньо уваги приділено питанню організації групових форм пізнавальної діяльності та, зокрема, підготовки майбутніх учителів до організації групових форм навчання в початковій школі. Розв'язати цю проблему допоможе активне впровадження у навчальний процес інноваційних технологій навчання, бо традиційні методи не завжди можуть повною мірою активізувати пізнавальний інтерес та розвивати творчі здібності. Цим і зумовлений вибір теми пропонованого дослідження.